



ΚΡΑΒΑΡΑ

(Ὀδοιπορικαὶ σημειώσεις)

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδιαι σελ. 392

Καὶ ταύτην τὴν κόρην τῶν ἀρχόντων ἠθέλησεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς νὰ κλείσῃ εἰς τὸ χαρέμι κ' ἔστειλε τρεῖς ρεβαπίδες ἵνα τὴν ἀποσπάσουν ἐκοῦσαν ἄκουσαν ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τῆς. Ὁ πατὴρ καὶ οἱ δύο ἀδελφοί, Κωνσταντῆς καὶ Θεοδωρῆς καταθορυβημένοι ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου ὅτε ἡ κόρη τοὺς ἐξήγαγε τῆς δυσκόλου θέσεως. Ὡπλίστη κ' εἶπε νὰ τοὺς εἰσαγάγῃσιν ἕνα ἕνα εἰς τὸ δωματίον τῆς κ' ἕνα ἕνα τοὺς κατέκοψε φρικωδῶς διὰ φοβεροῦ μπαλντά ἢ ἥρωϊς. Πλὴν τὴν τόλμην τῆς ταύτην ἐπλήρωσαν ὁ πατὴρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς· ὁ Καναβόγιαννος ἐδολοφονήθη παρ' ἀνθρώπων τοῦ Ἀλῆ, οἱ δὲ δύο ἀδελφοί, προσκληθέντες εἰς Ἰωάννινα ἵνα δώσωσι λόγον διὰ τὸν φόνον τῶν ἀπεσταλμένων, ἀπέθανον οἰκτρῶς εἰς τὸ κούτσουρο.

Ὁ ἕτερος ἀδελφὸς ὁ Θύμιος Εὐδῆς ἠγωνίσθη τὸν κοινὸν ἀγῶνα ὄπλαρχηγὸς διακεκριμένος, τοῦ ὁποίου ὁ ἄγνωστος γραμματικὸς ὕμνει διὰ τῆς ἐντόνου λύρας του τοὺς ἄθλους τῶν ἡρώων ἐκείνων καὶ τοὺς ἐνδόξους τόπους ὡς δεικνύουσιν οἱ μόλις διασωθέντες ὀλίγοι στίχοι του :

Τ' Ἀγραφα τὰ παινεμένα
 Τώρα νὰν' ἐρημαγμένα
 Ἀπ' ἀρχῆς ὄντας περνοῦσα
 Στέκομουν καὶ ἀποροῦσα.
 Ἔβλεπα τ' Ἀγραφοβούνια
 Πρόβατα μὲ τὰ κουδούνια
 Τὰ γλυκὰ νερὰ βροντοῦσαν
 Καὶ τὰ φύλλα κυματοῦσαν.

 Γέρος νὰν' ἑκατὸν χρόνους
 Δὲν τὸν ἔβλεπες μὲ πόνους.

Ὁ Θύμιος Εὐδῆς διέπρεψεν εἰς πολλὰς μάχας· περὶ τὰ 1825 διωρίσθη πολιτάρχης τῆς Τριπόλεως· περὶ δὲ τὸ 1826 ὅτε ὁ Ἰμβραήμ ἐπάτησε τὸ πρῶτον τὴν Πελοπόννησον, ἐφονεύθη εἰς τὴν πρώτην μετὰ τῶν Ἀράβων μάχην ἐξω τοῦ Νεοκάστρου. Ἦτο ἀνδρείος καὶ ὤρμα εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀκατάσχετος ὥστε οἱ ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ τῶ ἐφώναζον συχνὰ ἵνα τὸν συγκρατῶσι :

— Εὐδῆ, δὲν εἶν' ἐδῶ τὰ Γιάννινα νὰ πέφτῃς ἀπὸ τὰ παρεθύρια !....

Διότι ὅσον ἀνδρείος ἦτο, τόσον ἦτο ὠραῖος κ' ἐπιρρεπὴς εἰς τοὺς ἔρωτας. Ὁ Θύμιος εἰς Τρίπολιν πολιτάρχης ὢν, ἠγάπα ὠραιότατην παρθένον τὴν ὁποίαν φέρει θρηνοῦσαν ἐπὶ τῷ φόνῳ του τὸ τραγοῦδί του :

Θέλω νὰ πάω 'ς τὸ Νιόκαστρο ποῦ γέροντ' οἱ πολέμοι
 Καὶ πάλι συλλογίζομαι καὶ πάλι συλλογιόμμαι
 Π' ἂν λαβῶθῶ γὼ τ' ἄφαντὸ π' ἂν σκοτωθῶ τὸ μαῦρο
 Δὲν ἔχω μάννα νὰ μὲ κλαίῃ καὶ νὰ πονῆ γιὰ 'μένα
 — Ἐένε μ' σὲ κλαῖν' οἱ φίλοι σου σὲ κλαῖν' οἱ ἔδικαί σου
 Κι' ἀπὸ κρυφὰ σὲ κλαίω κ' ἐγὼ 'ς τὰ μαῦρα φορεμένη
 Τρεῖς χρόνους κάνω ξέπληγη τρεῖς χρόνους καὶ τρεῖς μῆνες
 Κι' ἂν μ' ἐρωτήσ' ἡ μάννα μου κ' ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου
 Κόρη μου ποῦν ὁ ἀνδρας σου σὰν ποῦνε κι' ὁ καλὸς σου;
 — Ἀνδρας μου πάει 'ς τὸ Νιόκαστρο ποῦ γέροντ' οἱ πο-
 λέμοι

Δὲν ἔρω κι' ἂν λαβῶθῃς, δὲν ἔρω κι' ἂν σκοτώθῃ !....

Κάτω τοῦ Σίμου εἰς τὸ βάθος τῆς χώνης διακρίνεται ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος ἡ Φαμήλα, χωρίον καὶ τοῦτο τοῦ δήμου Πυλλήνης, τὸ ὁποῖον πανηγυρίζει κατὰ τὸ δεκαπενταύγουστο, τοῦ Σωτῆρος. Ἐφέτος ὅμως δὲν ἐπανηγυρίζε διότι δύο οἰκογένειαι αὐτοῦ ἐπένηθον κ' ἐπένηθαι ἐκ τούτου τὸ χωρίον ὀλόκληρον.

Μετὰ 1 ὥρας πορείαν ἐφθάσαμεν ἀπὸ τοῦ Σίμου εἰς τὰ Περιβόλια. Εἶνε ταῦτα τοποθεσία βουνώδης κατάρρυτος ὅμως ἀπὸ νερὰ καὶ παραγωγικὸν εἰς ἀραβόσιτον. Τὸ κτήμα ἀνήκεν ἀνέκαθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Καναβοῦ καὶ ἤδη τὸ κατέχει τὸ γειτονικὸν χωρίον Βελβίτσαίνα.

Ἀπὸ τὰ Περιβόλια διευθυνόμεθα εἰς Σάβιαν βρύσιν. Δεξιὰ ἔχομεν τὸ βουνὸν τῆς Δερβέκιστας, τὸ Ρεγάνι, τὴν Κλόκοβαν ὅλα κατερχόμενα συνδετικῶς μέχρι τῆς παραλίας κ' ἐπικαλούμενα κοινῶς βουνὰ Βενέτικα. Τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔλαβον ἐκ τῆς γειτνιασεῶς τῶν πρὸς τὴν Ναύπακτον, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἐπὶ κορυφῆς σχεδὸν τοῦ ἐνὸς τούτων, ἐντὸς δύο σχισμάδων μόλις σημειοῦται ἡ Βροσθιάνη καὶ ἡ Μαμουλάδα, δύο χωρία ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἀριθμεῖ περὶ τὰς 500 ψυχὰς τὸ δὲ δεύτερον τὰς ἡμισείας καὶ ἀνήκουσιν ἀμφοτέρω εἰς τὸν δῆμον Ναυπακτίας. Καὶ ἂν δὲν φημίζονται διὰ τίποτε ἄλλο τὰ δύο αὐτὰ χωρία φημίζονται διὰ τὰς ὠραίας γυναικάς των. Ὁ εἰς τῶν ξεναγῶν μας, ὅστις λέγει ὅτι διῆλθεν ἐκεῖ τὰ ἔτη τῆς νεότητός του, διμλεῖ πολὺ ἐνθουσιωδῶς δι' αὐτάς. Καὶ οἱ κλέφται δὲ ἀπὸ τοὺς χρόνους ἀκόμη τῆς τουρκοκρατίας, οἱ ἐνθουσιώδεις οὔτοι λάτρεις τοῦ καλοῦ, πάντοτε ἐπροτίμων τὰ χωρία ταῦτα ὅπου δὲν εὐρισκον παρά τὴν ὠραίαν φιλόξενον στέγην μόνον ὡς φημίζεται κ' ἐπιμαρτυρεῖ τὸ τραγοῦδι :

Κορίτσο ἀπὸ τῆ Βρόσθιαν κι' ἀπὸ τῆ Μαμουλάδα,
Γιὰ πάρτε τῆς βοκούλες σας κι' ἐβγάτε 'ς τὸ 'Ρεγάνι
Σὰς θέν οἱ δασοφύλακες κι' ὁ καπετάν Τσαρούχης
Νὰ φέρ' ἡ Μάρω τὸ ψωμί κι' ἡ Λάμπρω τὴ γιαιούρτι...

Ἄλλ' εἰς τὰ βουνὰ ταῦτα καὶ τὰ χωριά ταῦτα ἀναφέρονται καὶ δύο ἕτερα τραγούδια τῶν κλεφτῶν. Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς Ἀλεξανδρῆν τινὰ ἐκ Ἐτηρομέρου καὶ μνημονεύει τὸν πόλεμον τὸν ὁποῖον οὗτος ἔκαμε κατὰ τὸ 1806 — 7 πρὸς τὸν ἀλβανὸν διοικητὴν τῆς Ναυπάκτου Διάσκαν βέην :

Ἀλεξανδρῆς ἐπέρασε 'ς τὴ μέση τ' Ἀποκόρου
Ἐκαμε κι' ἕναν πόλεμο 'ς τὴ Βρόσθιαν ἀπὸ κάτου.
Ἐδάρεσ' ἕναν κολιτζῆ καὶ πέντε παλληκάρια,
Καὶ πέρα δίπλαν ἔκαμε πέρα κατὰ τὸ Κοτρῶνι
Ὁ Διάσκας τόμου τῶμαθε 'ς τὸν Ἐπαχο 'ς τὸ Κάστρο
Τὰ παλληκάρια σὺναξε καὶ τὸν τορὸ τοὺς πῆρε
Σὰν πῆγε καὶ τὸν ἤρρηκε 'ς τὸ ἔρμο τὸ λημέρι
Τὸ καρσὺλι χουγιαξεν ὁ Γιάνης ὁ Χαμπαῖος
— Γιὰ σῆκ' ἀπάν' Ἀλεξανδρῆ γιὰ σῆκ' ἀπὸ τὸν Ἀλέξη,
Ἡ παγανιά μᾶς ἔρχεται πίσ' ἀπὸ τὸν τορὸ μας.
— Μὴν εἶν' ὁ Ντούνας πῶρχεται μὴν ὁ Βλαχσοωτήρης :
— Μὴδὲ ὁ Ντούνας εἶν' αὐτὸς μὴδ' ὁ Βλαχσοωτήρης
Εἶνε ὁ Διάσκας πῶρχεται μὴν τὰ παλληκάρια
Καὶ νεπερῆμι ἔβγαλε 'ς ὄλα τὰ βιλάτσια.
Ἀλεξανδρῆς ξεσπάθωσε κι' ἐβγῆκ' ἀπ' τὸ λημέρι
Τοῦ βίχουν ἀπ' τὴ μιὰ μεριά τοῦ βίχουν κι' ἀπ' τὴν
[ἄλλη.

Βαρέσαν τὸν Ἀλεξανδρῆ καὶ δέκα παλληκάρια
Καὶ τὸ Χαμπαῖο ζωντανὸν καὶ δύο παιδιὰ μαζί του.
— Χαμπαῖο βίξε τῶρματα ξέζωσε τὸ σπαθί σου.
— Ἐγὼ δὲ βίχνω τῶρματα, μὴδὲ καὶ τὸ σπαθί μου,
Εἶμ' ὁ Χαμπαῖος ξακουστός καὶ πρῶτο παλληκάρι
Θεὶ νὰ πεθάνω 'ς τὸ σπαθί κι' ἀπάνου 'ς τὸ ντουφεκί.

Τὸ δεῦτερον ἀποτείνεται εἰς τὰ βουνὰ αὐτὰ καὶ ἀνήκει εἰς μεταγενεστέρους κλέφτας :

Εσεῖς βουνὰ Βενέτικα βουνὰ τῆς Καραφλούζας
Τοὺς κλέφτες τι τοὺς κάματε καὶ τοὺς καπετανέους
Ὅλο τὸ μάτ' ἐδώσανε κι' ὄλο τὸν ἀλωνάρη
Καὶ πίσ' ἀπάνου κίμανε κατ' τῆς παλλῆς κουμπάρες.
Κουμπάρες τοὺς καρτέρεσα μὲ τὰ παιδιὰ 'ς τὰ χέρια
Φλωριά κεράνε τὰ παιδιὰ καὶ τῆς κουμπάρες γροστια.

Ἦδη ἐβαίνομεν ἐπὶ τῆς ὄφρου τοῦ βουνοῦ. Δεξιὰ καὶ κάτω εἰς σχισμάδα τῶν ἀναφερθέντων βουνῶν ἐβλέπομεν τὸν Φιδαρὶν πέραν τοῦ ὁποῖου ἐπρασίνιζεν ὁ Κάμπος τῆς πείνας, ἐπικληθεὶς οὕτω διὰ τὴν μεγάλην εὐφορίαν του καὶ ὑπερθεν τῶν βουνῶν τῆς Ἀμβρακίας ἀστράπτουσαν ὑπὸ τὸν ἥλιον γραμμὴν τῆς Τριγωνίδος λίμνης. Ἀριστερὰ δὲ τὸ χωρίον Βελθίτσιαινα μὲ τοὺς οἰκίσκους τῆς κατεσπαρμένους ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ καὶ πέραν εἰς σχισμάδα τὰ μέρη ὅσα διήλθομεν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐκδρομῆς μας, τὸν Μόρνον, τὰ βουνὰ τῆς Δουρίδος καὶ τμημα τοῦ κόλπου κυανοῦν, ὑπερθεν τοῦ ὁποῖου διεκρίνετο τὸ Αἴγιον.

Ἐβαίνομεν ἐπὶ ὄροπεδίου πυκνοφύτου ἀπὸ δρυς, τὰ Ῥουπάκια, καὶ μετ' ὀλίγον διήλθομεν τὸ Κόνισμα κι' ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σάπιαν βρύσιαν.

Ἡ Σάπια βρύσις μᾶλλον ὅτι τὸ ὄνομά της ἐνθυμίζει τὰς βρύσεις τῶν παραμυθίων ἀπὸ τὰς

ὁποίας οὐδεὶς ἔπινε νερόν εἶνε καινούργης, λιθόκτιστος μὲ νερόν διαυγὲς καὶ ψυχρότατον.

Ἡ πορεία ἐπανελήθη μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ βουνοῦ κοπιώδης. Πρίνοι παντοῦ μεγάλοι ἐδῶ ἀνοίγονται χαράδραι ἐκεῖ πυργοῦνται βουνοί, ἄλλοῦ νερὰ κελαρύζουσι ὑπὸ τὴν σκιάν ὑψηλῶν πλατάνων. Ἐπαναβλέπομεν τέλος ὄλον τὸν κόλπον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον μὲ τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου ἐμπρὸς μας, ἀριστερὰ τὴν ἄκραν τοῦ Ἁγίου δεξιὰ τὰ δύο φρούρια Ῥίον καὶ Ἀντίρριον κι' ἐκεῖθεν τὴν Πάτραν. Οἱ ὁδηγοὶ μας ἐκπλήττονται ὄχι ὀλιγώτερον ἡμῶν πρὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς θεάματος.

— Ἀ! καυμένη Πάτρα!... λέγει ὁ εἰς.

— Αἶντε καυμένη χάλις! ἐπιφωνεῖ ὁ ἄλλος. Κατερχόμεθα τέλος πλησίον τοῦ μικροῦ χωρίου Σκάλα, ἀνήκοντες εἰς τὸν δῆμον Ναυπάκτου καὶ μετ' ὀλίγον βαίνομεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς κοίτης τοῦ Σκά, ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φέγγος τῆς σελήνης καὶ τὴν σκιάν τοῦ ὀγκώδους Ῥεγανίου.

Τὴν 9ην τῆς νυκτὸς εἴμεθα πάλιν εἰς Ναυπάκτον δαπανήσαντες 7 ἀπὸ τοῦ Σίμου ὥρας. Κ' ἐτελείωσεν ἡ ἐκδρομὴ καὶ τὰ βάσανά μας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ.

Ἡ ὁμιλοῦσα εἰκὼν

Μ Ὡ Θ ο ς

Μὴ ἔχουτα κάτοπτρον, ἡ Ἀρμυώνη, ἡ μικρὰ Ἀμαδρυάς, ἀμφέβαλλε περὶ τῆς καλλονῆς της! Ἐγνώριζεν, ἡ θεῖα κήρη, ὅτι οἱ σάτυροι ἐνδιεφέροντο δι' αὐτὴν καὶ τὴν κατεσκόπευον διὰ μέσου τῶν φυλλωμάτων, καὶ ὅτι τ' ἄνηθ' τῆ προσέκλινον μὲ τρυφερὰν νοχέλειαν, καὶ ὅτι, μεταξὺ τῶν φύλλων τοῦ δένδρου της, αἱ ἀηδόνες ἐψαλλον ἐρωτικώτερον ἢ εἰς τὰ λοιπὰ δένδρα. Ἄλλ' ἴσως οἱ σάτυροι ἦσαν ἀπειρόκαλοι, ἴσως ἐκ τοῦ ἀνέμου μόνου ἔκλινον τὰ ἄνηθ', καὶ οὐδὲν αἱ ἀηδόνες ἐνόησαν ἐκ τοῦ κάλλους τῶν νομφῶν. Ἐξερχομένη ποτὲ τοῦ δάσους, ἐστάθη εἰς τὸ ἄκρον βράχου καὶ ἀνακατωπτρίσθη εἰς τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, τὸ στίλβον ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν κυανοῦν οὐρανόν, λεῖον καὶ διαυγὲς ὡς τὸ ὕδωρ ἡρέμου λίμνης. Κίνημα ἐκπλήξεως καὶ πείσματος τῆ διέφυγε! Πῶς, τίσον ἦτο ἄσχημος; Αἱ τρίχες της ἦσαν, αὐταὶ αἱ πράσινοι χονδροειδεῖς τρίχες, αἱ κάθυγροι καὶ ὅμοιαι πρὸς φύκη; τὸ στίμα της ἦτο, αὐτὸ τὸ χονδρὸν στόμα μὲ τοὺς πλατεῖς ὀδόντας, καὶ τὸ δέρμα της, τὸ χρῶμα φώκης ἔχον δέρμα τοῦτο, καὶ τὰ ὠτὰ της, τὰ χλυάζοντα αὐτὰ ὠτὰ, ὅμοια πρὸς παμμεγέθη ἄστρκα; Ἄλλ' ὁ μειδιῶν αὐτῆ νεαρὸς θεὸς τῆς θαλάσσης, ἐξέβλε τοῦ ὕδατος τὴν ἀποστάζουσαν κεφαλὴν του.

«Ὅ τι βλέπεις, εἶνε ἡ μορφή μου, εἶπε, δὲν εἶνε ἡ ἰδική σου» καὶ ἂν θέλης νὰ μάθης ὅποια πράγματι εἶσαι, πλησίασον ὠραῖα Ἀμαδρύτῃ κατοπτρίσθητι ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου!»

Catulle Mendés.